

Diversi Tractatvs

Coloniae Agrippinae, 1629

Qvæstio I. Quænam velut in hac re supponenda sint.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61359)

1

TRACTATUS
THEOLOGICVS
DE PROCESSV ADVERSVS
crimina excepta, ac speciatim aduersus
crimen Veneficij.

*Sumptus ex commentario Theologico R. P. ADAMI
TANNERI ad 2. 2. S. Thom. quest. 67. a. 2. 3.*

Absoluetur hic tractatus quinque quaestionibus seu dubitationibus.

I. Quanam velut principia in hac re supponenda sint.

II. An in crimine veneficii ad torturam vel damnationem sufficiant solæ denunciationes complicum.

III. An in processu aduersus sagas, expediat tam multa iudicis arbitrio relinqui.

IV. Quid animarum Curatoribus, in hoc processu, præsertim circa Sacramentorum, & sepulturæ administrationem faciendum.

V. Qua ratione, quibus mediis Veneficia aut auertenda aut extirpanda sint.

QVÆSTIO I.

Quanam velut principia in hac re supponenda sint.

Ad S. Thomæ loc. cit.

1. **V**ocantur crimina excepta, ex usu loquendi Doctorum illa, quæ ob singularem enormitatem ac perniciem aduersus

bonum commune, in plerisque rebus, à communi modo procedendi speciales in iudicio exceptiones habent; qualia sunt illa, quæ directè vergunt in corporale, vel spirituale damnum publicum, vt est crimē læsæ Maiestatis, hæresis, Veneficij &c. de quibus quidem singulis agere huius instituti non est, sed solum

tum communia tradere principia, quæ circa processum, adeoque inquisitionem & punitionem eiusmodi criminum obseruanda sunt; tum deinde generaliores quasdam difficultates, quæ circa processum in causa Veneficatum seu strigum occurrunt, & hodie inter doctos enixius ventilantur, expendere: prius hoc dubio, alterum sequentibus quatuor dubitationibus exquemur.

Est verò hæc tractatio eo minus à Theologi professione aliena, quod ea non tam dependet à legibus humanis, quam ipso iure naturali, vt inferius patebit. Et quia mihi quoque adhuc Monachij Theologiam moralem docenti, iam ante annos 24. ea ipsa quæ sita circa hanc materiam resoluenda proposita fuerunt, quæ postea ad Martinum Delrium delata, & ab eo in appendice 2. operis resoluta exstant; existimaui nihil à professione mea alienum me facturum, si meam hac de re sententiam breuiter & quasi summam exponerem; non vt receptæ & approbatæ vsquam praxi, doctiorumque sanioribus iudicijs præiudicarem, sed vt eorundem, ac præcipuè summorum Magistratum sapientissimo iudicio rem omnem maturius discutiendam relinquerem.

Quod igitur ad præsentem dubitationem attinet, *primum in hac re principium* esto: neque in crimine Veneficij, nec in aliis criminibus extraordinariis, seu exceptis, obliga-

riadicem, ad communem ordinem publicorum iudiciorum seu antiquum, quem iam exoleuisse scribit Paulus Iureconsultus *lege 8. ff. de publicis iudiciis*, seu posterioribus legibus communibus præscriptum: seu etiam ad communem aliorum criminum praxin vndequaue obseruandam. In hoc principio omnes Doctores consentiunt. Quare etiam plerique notant, in eiusmodi criminum inquisitione (nisi quid peculiare obstat) admitti etiam socios criminis, saltem cum aliis iudiciis, quamuis non vsque adeo manifestis: neque in his prærequiri infamiam: cum ea plerumque sine natura sua occultissima, vt notant Syluester V. *Inquisitio 1. §. 10. Sotus lib. quinto de Iust. q. 6. a. 2. Nauarrus cap. 18. man. n. 58. & cap. 25. n. 27. & 33. licet dubitet Valentia q. 14. pun. 1. de Iust. eo quod Sanctus Thomas 2. 2. q. 70. a. 1. vniuersim infamiam requirere videatur, quando alij præter reum interrogandi sunt. Quam rem inferius examinabimus. Ratio sumitur tum à difficultate consuetæ probationis: tum ab enormitate ac ingenti pernicie, quam eiusmodi crimina Reipub. adferunt: quibus proinde nisi efficacioribus medijs ac modis oblitatur, facile sui contagione vniuersam communitatem inficiunt ac perfundant.*

Atque in his criminibus potissimum esse videtur veneficium seu magia strigum: cum quo crimine ordi-

ordinariè alia crimina quam pluri-
ma, eaque grauissima tum in Deum,
tum aduersus homines solent esse
coniuncta : de quibus proinde et-
iam, vbi opportunum est, à Confes-
sariis & Iudicibus sunt interrogan-
di, vt post alios rectè etiam notauit
Lessius lib. 2. de iustit. cap. 44. dub. 4.
Talia sunt I. *Heresis seu infidelitas*. Ple-
rique enim à fide Christiana &
Catholica, nonnunquam etiam ab
iplo Deo, & SS. Trinitate, per mani-
festam apostasiã deficiunt. Deũ, aut
saltè Christũ, fidemq; Christi abne-
gantes, ac fidei in baptismo susce-
ptæ abrenuntiantes: aut certe non
credentes diabolum esse malum &
fallacem spiritum, eumque vna
cum suis asseclis penas æternas sub-
ire. Vnde Prosper Farinacius tra-
ctatu de heresi, qui habetur parte 8,
operum criminalium q. 181. §. 1, num.
46 ex Deltio disquis. mag. lib. 5. sect. 5,
refert, lamias esse suspectas de heresi, &
rardè hanc suspicionem fallere. Et Sect. 15.
ait, lamiarum seu strigarum crimen cum
heresi coniunctum esse. II. *Idololatria* in
cultu diaboli, cui totas se mancipant,
& sacrificia offerunt, alioque
deferunt honores. III. *Blasphemia*
in Deum, Christum, B. Virginem,
& omnes Sanctos. IV. *Omnis generis sacrilegia*, quæ per abulum
Sacramentorum, rerumque sa-
crarum, & ipsius sacratissimæ Eu-
charistiæ nefandam dehonestatio-
nem, sæpissime committunt. V.
Luxuria infanda, ac nefariæ cum
dæmone commixtiones. VI.

Damna proximorum, vt homici-
dia, mortes animalium, vastatio-
nes segetum, aliaque similia, quæ
fufius etiam referunt Binsfeldius
Commentario ad legem, Nemo Cod.
de maleficis & Mathematicis, in principio,
& Deltius disquis. magic. libro. 5. sect.
16.

Ex quibus patet, veneficos &
sagas tanquam non solum in
DEVM ac religionem impios &
blasphemos, sed etiam omnium
pestimos, ac nocentissimos salu-
tis humanæ hostes, vt loquitur
Imperator L. fin. Cod. de maleficis &
Mathemat. dignos esse morte, & ex-
tremis supplicijs, ac omnino è Re-
publica, quoad fieri potest, exter-
minandos, iuxta illud Exodi 22. v. 18.
Maleficos non patieris viuere. Accedit,
quod hoc crimen tua natura admo-
dum est contagiosum: ita vt instar
heresis, velut cancer serpat, semper,
que plures in societatem pertra-
here moliatur: item quod clam &
proditorie, in locis solitariis, &
plerumque nocturno tempore, abs-
que omni teste, qui particeps crimi-
nis non sit, idque continuato qua-
si studio, perpetrari solet: quæ omnia
planè conuincunt, ordinarium
processum in hoc crimine inquiren-
do & puniendo vndequaue lo-
cum habere non posse: neque à gra-
uissimo peccato exculari Magi-
stratus qui eiusmodi crimen,
quantumuis sæpe apertis in-
dicijs satis sese prodat, per osci-
tantiam dissimulant: neque seren-

dos.

dos illos, qui pleraque eiusmodi strigum crimina, ac speciatim corporalem translationem, & consuetudinem cum dæmone, negant: de qua re satis prolixè egimus *tom. 1. disp. 5. q. 6. dub. 7.*

6.

Secundum principium est, nihilominus Iudicem, tum in hoc crimine, tum in cæteris criminibus exceptis, sequi debere eam iudicii ordinem ac processum, qui rationi & æquitati naturali cõsentaneus est, quemque in criminibus privilegiatis siue exceptis, tum iura communia, tum particularia statuta locorum, si quæ de his extant, præscribant: adeo ut si quis eum turbet, aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent, iuxta *legem 16. Cod. de panis.* Quod ex communi omnium Doctorum sententia tradunt etiam Binsfeldius *de confess. malis* & Deltius *lib. 5. sect. 1.*

Tertium principium est: non solum contra ordinaria, sed etiam contra extraordinaria & excepta crimina, adeoque etiam in causa strigum & sagarum, ita procedendum à iudicibus esse, ut ne ex eo processu, secundum prudens iudicium, morale & frequens creetur periculum ipsis etiam innocentibus. Pater hoc ex Christi præcepto *Matthæi 13. v. 29.* ubi seruis ad eradicanda zizania suam operam intempestivè quasi obtrudentibus: *Visimus & colligimus ea,* respondet paterfamilias: *Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite vtraque crescere vsque ad messem: & in tempore mesis dicam messori-*

bus: colligite primum zizania, & alligato in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum.

Vbi generalis regula præscribitur omnibus Magistratibus, ut si quod crimen puniri & extirpari non possit, non solum absque certa pernicie, sed etiam morali periculo innocentum (quod nempe significatur per particulam *Fortè*) abstinendum potius sit ab eius criminis punitione, idque diuinæ vindictæ in extremo iudicio relinquendum, quàm ut intempestiuo ac pernicioso zelo innocentes simul cum nocentibus perimantur, ut ex communi Doctorum sententia fusiùs docuimus *tom. 2. disp. 5. q. 1. dub. 3.*

Id vero eum in omnibus criminibus puniendis, tum maximè etiam in veneficii crimine diligenter obseruandum est, ob grauissima incommoda: quæ ex illegitimo, in circumspècto, ac periculoso processu: aduersus hoc crimen, toti communitati accidere possunt. E quibus *primum* est ipsa infamia, & grauissima tormenta ac supplicia ipsorum innocentum: eorumque, uti in diuturno, ac pluribus sæpe annis continuato processu, euenire necesse est, quam plurimum vita, ut si vel denuntiationes illegitimè extorqueantur: vel nimium deferatur denuntiationibus, non absque præiudicio & morali periculo innocentum, fieri non possit, quin si processus eiusmodi diu continueretur, toti communitati periculum immincat, ne simul

innoc-

innocentes eum nocentibus, eodem supplicio, quasi generali quodam incendio, aut diluuiio, omnes inuoluantur. Videmus enim, inquit Farinacius lib. 1. prax. crim. tit. 5. q. 43 n. 22. quod aliqui reperiuntur adeo in tortura impatientes: vt potius mori, ac de se & aliis mentiri delibent, quam tormentorum cruciatu & dolores sufferre iuxta tex. in l. 1. §. In causa tributorum ff. de quest. cum aliis adductis per Foller. in pract. crim. canon. cap. 31. num. 2. & 13. Quod in hoc crimine facilius accidere, ipsa acerbitas & frequentatio consueta tormentorum persuadet.

Secundum incommodum, est infamia ac perpetuum probum honestissimarum, ac etiam nobilium familiarum: quod etsi ita quidem nunc à nonnullis eleuari videatur, ac si ob frequentiam quasi pro nihilo aestimandum sit: nemo tamen adeo vacors est, qui cum id sibi, suæque familiæ acciderit, non vehementer sentiat, ac pro graui nota ac probro habeat, pro quo redimēdo magnam etiam pecuniæ summam facile sit expositurus.

Tertium est probum quasi quoddam ac dedecus ipsius Catholicæ Religionis: quod ex eo oriri solet, dum sæpe malefici crimine damnantur, etiam illæ personæ, quæ tum mortum, ac totius vitæ, quatenus constare hominibus poterat, honestate, tum etiam diuinorum Sacramentorum frequenti vsu, ante infamationem & publicationem criminis, bono omnibus exemplo fuerant: è qui-

bus cum dubitari quidem non possit, nonnullas etiam subinde hypocritis velo inductas, fucum alijs facere, ac interim re ipsa veneficii crimine infectas teneri: non parum tamen Catholicæ Religionis nomini & existimationi obest, nocentum numerum, adiectione innocentum, multiplicari & cumulari.

Quibus rationibus planè adducor, vt si quo processu fori criminalis, saltem inter decem, aut etiam viginti nocentes, vel vna simul persona innocens eiusdem pœnæ infamiaeque communionem sit inuolenda, ab eiusmodi processu, ipsaque ad eo etiam, si aliter fieri non possit, punitione ac inquisitione ipsarum etiam nocentum abstinendum censeam: idque maximè, quia inchoato semel eiusmodi processu, adeo numerus puniendorum multiplicatur, vt nullus propemodum sit finis ac numerus eorundem, vt dictum.

Adducor in hanc sententiã ipsius imperii Dei, æquissimi Iudicis, sententia ac præiudicio: qui ipsi etiam Sodomæ integræ ciuitati - quamuis grauissimo ac infando scelere infectæ, se parturum esse spondit, non solum si ex eo toto numero, inter homines adultos, quinquaginta, vel quadraginta, vel triginta, vel viginti, sed etiam si vel ex omni numero decem iusti fuissent inuenti, ipso Abrahamo ita pro salute populi Deo supplicante, Genesis 18. v. 25. Absit à te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius: non est hoc

rum qui iudicas omnem terram : nequaquam facies iudicium hoc.

12.

Contentit his etiam ipse Deltius *disquis. lib. 5. sect. 5. num. 4.* ubi ait : *Esto sit probatio criminis admodum laboriosa, progrediatur ergo hoc ad torcuram : si ad necem infortis extendis, nonne durus, & saevus meritò dicare ? Sit crimen atrox natura: quid tum si reuera non commisit ? Sic aliqui noxij elabentur: praestat decem elabi, quam vnum innoxium condemnari. Si tortus fuit innocens, potest ei solati aliquid impendi: si damnatus & necatus, quod tu mortuo prabeas cataplasma ? ubi vides, ipsum etiam Deltium sollicitum esse, ne si incircumspectus ac nimis rigidus sit iudicum processus, innocentes simul cum nocentibus periclitentur: cum tamen praestet decem potius nocentes elabi, quam vnum innoxium condemnari. Nec obstat, quod in bello saepe innocentes cum nocentibus magno numero perimuntur. Nam & hoc quoad fieri potest, vitandum: & aliud est indirectè, & absq; infamia: aliud, directè ac tanta cum infamia innocentes perij.*

13.

Quartum principium est. Et si quidem Deus malorum auctor & causa non sit, & verò ea suo numi facillime tollere ac impedire possit omnia: iustas tamen ob causas tum caetera mala, quae fieri videmus omnia, tum ipsorum saepe etiam innocentium iniustam cedem ac puaitionem, tam in iudicio, quam extra iudicium nonnunquam permittere : vt hoc proinde velut pro axioma habe-

ri neutiquam possit, Deum non permittere, aut permissurum, vt in hoc processu aduersus striges, multi innocentes à Magistratu damnati pereant, vanumque esse timorem suspicari, aut formidare, ne sicubi debitus processus fortè non seruetur, in tanto maleficarum numero, quae ob id crimen damnantur, multae etiam personae innocentes simul inuoluantur.

Axioma hoc falsum esse, & oppositum principium esse verum, nempe si processus non recte ac debito modo instituat, facile fieri posse, Deo permittente, vt inter plures nocentes, etiam multi innocentes pereant, patet. I. ex persecutionibus Tyrannorum à quibus iam olim ab initio Ecclesiae innumerus pene innocentium Martyrum numerus peremptus fuit.

II. Ex tot bellis ac stragibus, in quibus etiam ex parte exercitus iustam causam propugnantis, tot millia saepe perire solent : & nonnunquam etiam integri exercitus funduntur, & ad internecionem delentur.

III. Ex ipsius confessionibus & factis sagarum & strigum, quibus tot innocentes, saepe etiam ipsos patentes & filios, à se fuisse peremptos, & quotidie perimi, vnanimi consensu profitentur.

IV. Sensu & experientia prudentum & doctorum virorum, ac quorundam etiam Theologiae Professorum: è quibus aliqui cum non paruo tempore, in foro conscientiae, has

CAM-

causas sagarum tractassent, magnopere se timere professi sunt, ne quo forsan inordinato procedendimodo, multis etiam innocentibus fiat iniuria: alii vero ita perplexi fuerunt redditi, ut nescirent demum, quid crederent.

V. Ex multis historijs, quibus in omni scelerum genere, constat subinde etiam innocentes easdem cum nocentibus penas luisse: idque si in aliquibus accidit, cur non etiam in pluribus accidere possit, si quo in crimine, & frequentius, & minus, circumspexitur soleat exerceri mortis iudicium.

VI. Ex ipsa huius temporis experientia, qua constat, eos qui talibus causis iudicandis præerant, minus integrè nonnunquam in suo officio veratos fuisse. Certe proximis his annis, in locis non admodum distantibus Germaniæ, constat, duos latrunculos, qui causas sagarum tractauerunt, ob processus illegitimos cum periculo innocentum adhibitos, capite damnatos & extremo supplicio fuisse affectos.

16. Dicere ergo, Deum nunquam permittere, aut permissurum, ut in processu aduersus maleficos multi innocentes cum nocentibus inuoluantur, non habita interim in particulari ratione ipsius processus, seu modi procedendi, inane axioma, imo falsum pronunciatum est, quod nec ratione, nec autoritate fulcitur.

Qua de causa etiam non proba-

tar, quod nimis generatim cū Binsfeldio tract. de confess. malef. memb. 2. post concl. 7. ait Delcius lib. 5. disquis. append. 2. q. 1. *Vix unquam permissum reperias, innocentes nominari. Quod si nominati, mox eorum innocentia, Deo sic disponente, palam fit* Quod repugnat ipsi Delcio eod. l. 5. sect. 5. n. 4. ubi ipsemet timet, ne si indebitus processus & nimia credulitas denuntiationibus adhibeatur, passim cum nocentibus etiam pereant innocentes, ut superioribus retulimus. Scilicet Deus tot alia, eaque immanissima scelera singulis momentis, idque iustissimis de causis permittat, ut dictum cum Sancto Thoma 1 part. disp. 3. q. 1. dub. 2. & in solo hoc processu aduersus sagas, signato quasi codicillo sponsonem fecerit, non se permissurum, ut innocentibus fiat iniuria, qualis qualis denique processus ille futurus sit.

17. *Quintum principium est, eos, qui magiæ seu veneficii nomine capiuntur, ordinariè non esse, aut habendos esse, velut de crimine iam sufficienter conuictos; quin & iure & facto existimandum, fieri posse, ut re ipsa sint innocentes* Ex quo sequitur, iisdem, quamuis iam captis, locum & facultatem esse concedendum, quo se ab obiectis & impositis criminibus purgare, atque ita in libertatem restituere possint. Patet hoc euidenter ex eo, nõ solū quod pleræque sagæ solum capiuntur ob denuntiationes cõplicū, quas ad cõvincendū aut damuandum reū, per se non

le non sufficere, inferius ex communi Doctorum sententia dicitur, sed etiam quod captis torturæ primū, & ea sæpe multiplices ac frequentatæ adhibentur, ad exprimendam veritatem, certitudinemq; patrati sceleris comparandam: quod recte non fieret, si iam antea essent de crimine sufficienter conuictæ.

18 Nam legitimè conuictum, ad eiusmet confessionem exprimendam, torquere non licet, vt cum Nauarro *cap. 18. dub. 17. n. 59.* & Iulio Claro *q. 64. n. 8.* docet Lessius *lib. 2. de Inffit. c. 29. dub. 17. n. 152.* & habetur in *Constit. crim. Carolina art. 69.* Ratio est, quia cum tortura adhibenda sit in subsidium, ob defectum plenæ probationis, frustra inferretur reo conuicto; quia confessio non est necessaria ad condemnandum. Eamque sententiam Nauarrus vocat communem Theologorum & Iurisperitorum, quam tradit etiam Couarruuias *pract. quest. cap. 23. conclus. 1.* vbi plures citat. Addit Clarus *loc. cit.* contrariam praxin esse iudicum ineruditorum.

19 Et vero consentiens omnium Doctorum sententia est, per sufficientem torturam purgari præsumptiones & indicia quantumuis vrgentia & violenta, imo verior & communior sententia est, purgari etiam plenas probationes, vt contra nonnullos fusè docet Farinacius *prax. crim. lib. 1. tit. 5. q. 40.* itemque sequitur Delrius *lib. 5. Disquis. sect. 11. §. Caterum.*

Sextum principium est, si per torturam, non præuis sufficientibus indicis admotam, extorta fuerit confessio criminis, eam habendam esse nullam, etiamsi postea ratificetur, ipsamque sententiam in ea fundatam esse irritam. Ita ex communi docent Nauarrus in *Rubrica de iudiciis nu. 86.* Clarus *q. 64.* & Lessius *loc. cit. n. 155* iuxta legem penult. ff. *de questionibus & leg. Non dubium Cod. de legibus.* Ratio est, quia confessio fuit per iniuriam extorta, & consequenter etiam ratificatio, quæ ex illa sequitur. Vt proinde hoc velut axioma habendum sit, confessionem factam in tormentis, non præcedentibus indicis, esse nullam, etiamsi sequatur ratificatio.

His veluti fundamentis suppositis, resoluendæ sunt breuiter generaliores aliquæ difficultates, quæ in processu aduersus sagas hodie studiosius ventilari solent; quod sequentibus dubitationibus seu quæstionibus faciemus.

QVÆSTIO II.

Vtrum in hoc crimine sola denunciatio completum, absque vllis aliis indicis, sufficiat ad capiendas & torquendas personas denunciatas, etiam bona alioquin fama.

Ad S. Thomæ 2.2. q. 67. a. 8.

20 **E**st hæc prima, ac fere præcipua difficultas, ex ijs, quæ hodie circa processum aduersus sagas in quæstionem veniunt; & est hac de re duplex Doctorum principalis sententia. Prima ab-